

Полтораков Олексій Юрійович,
старший науковий співробітник відділу
безпекових досліджень (Міжнародний центр
стратегічних досліджень) Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
політичних наук

ПЕРСПЕКТИВНІ ОСВІТНЬО-ПРОГРАМНІ СКЛАДОВІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

У Конвенції ООН проти корупції (2003) чітко зазначено, що корупція підриває не лише демократичні інститути та цінності, але й норми етики та справедливості, а також завдає шкоди сталому розвитку. Явище корупції вже давно перетворилося на загальносвітову суспільну проблему, вирішення якої потребує постійного докладання комплексних, системних зусиль на усіх рівнях (від локального до глобального) та в усіх вимірах (від правового до культурного).

Поступова артикуляція суспільної та державної уваги до цієї принципової проблеми в Україні останніми часами набуває дедалі чіткіших інституціоналізованих характеристик, що передусім проявляється у формуванні та становленні таких органів як Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), а також Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Державне бюро розслідувань (ДБР) та ін. Якісний розвиток антикорупційних інституцій передбачає в т.ч. їх належне кадрове забезпечення, а надто – залучення не тільки вузькопрофільних фахівців (слідчих і т.п.), але також відносно широкого кола експертів з політико-правових, соціально-гуманітарних, культурно-історичних питань і т.ін.

Теоретичні, практичні та прикладні дослідження, фокусовані на питаннях корупції та боротьби з нею, вже відносно давно набули чітко вираженого міждисциплінарного характеру, охоплюючи сфери економіко-правових, соціально-політичних та інших галузей знань. Відносно окреме місце наразі займають міжнародні дослідження, зокрема антикорупційна компаративістика в її компаративно-правових, компаративно-політичних, компаративно-історичних і т.п. специфіках.

Зважаючи на це, антикорупційний сегмент національного сектору безпеки вже відносно давно потребує в т.ч. спеціалізованих науково-освітніх і т.п. програм, орієнтованих на достатньо широкий спектр практичних та прикладних боротьби з корупцією, особливо у відносно «вузьких» сферах (правоохоронна, медична, освітня і т.ін.). Втім, зараз проблематика боротьби з корупцією більш-менш глибоко вивчається в рамках освітніх програм в галузі «Права», що орієнтуються суто на юридичну освіту. Наразі профільні юридичні факультети та кафедри права фокусуються майже виключно на правових аспектах запобігання та протидії корупції, у той час, як вивчення (анти)корупції має бути предметом окремої уваги в т.ч. фахівців з економіки (фінансів) та політології, психології та соціології.

Доволі популярні в Україні «антикорупційні школи» («Антикорупційна школа НАБУ», «Школа доброчесності НАЗК» і т.п.) і т.п. освітньо-просвітні ініціативи («онлайн-курси» тощо) для студентської молоді для громадських активістів, а також окремі академічні курси для студентів/курсантів (переважно магістрантів) є переважно факультативними та мають невеликий обсяг та вузьку спрямованість – і надають переважно лише оглядові/базові знання щодо явища корупції та боротьби з нею, тоді як необхідним є формування комплексного підходу до вивчення корупції та відпрацювання інструментів та механізмів боротьби із нею.

На фоні цього, достатньо перспективною вбачається вивчення та викладання проблематики боротьби з корупцією в рамках освітніх програм в галузі «Правоохоронної діяльності». Адже, згідно відповідного Стандарту вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 26 «Цивільна безпека», спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність», об'єктом вивчення предметної області цієї спеціальності/спеціалізації є, зокрема, якраз «основи протидії корупції».

Ключовою інституційно-організаційною площадкою для такого освітнього проекту могла б стати саме Національна академія внутрішніх справ.

Державна та суспільна зацікавленість у створенні подібної програми наразі пов'язана з істотним браком фахової внутрішньої експертизи в галузі боротьби з корупцією, з нечисленністю українських фахівців як у державному, так і в неурядовому секторі. Адже, наприклад, за даними НАЗК (2020 р.), більше половини уповноважених з питань запобігання та виявлення корупції з державних органів (51,2 %) та переважна більшість уповноважених на державних підприємствах (79 %) не мають спеціальної антикорупційної підготовки.

При формуванні має враховуватися специфіка розвитку спеціальності, пов'язана із розширенням міждисциплінарних підходів до досягнення суспільних процесів. Визначальним є також наявний попит на фахівців зі створення та імплементації антикорупційних політик для органів державної влади й органів місцевого самоврядування, а також на фахівців з антикорупційного моніторингу для громадських організацій та аналітичних центрів.

Однією з переваг подібної міждисциплінарної програми може стати спільне викладання окремих курсів (co-teaching) з закордонними фахівцями з антикорупції – чи, принаймні, з профільними українськими дослідниками, які займаються даною проблематикою за кордоном. Цінним вбачається передусім досвід Магістерської програми з антикорупційних студій Міжнародної антикорупційної академії у м. Відні (Австрія), Магістерської програми з вивчення корупції та урядування Університету Сассексу (Велика Британія), Програми антикорупційних освітніх методик Сілезького технологічного університету (Польща) тощо. З метою посилення інтернаціоналізації програми перспективним напрямком розвитку вбачається створення спільної програми з одним чи кількома західними (європейськими) університетами-партнерами.

Список використаних джерел

1. Антикорупційна доброчесність 2020 : аналітичний огляд за результатами соціологічного дослідження. К. : Національне агентство з питань запобігання корупції, 2021. 68 с.
2. Виховання доброчесності та зниження ризиків корупції : навч. посіб. К. : НУОУ ім. Івана Черняховського, 2018. 252 с.
3. Запобігання корупції, очищення влади та фінансовий контроль у воєнній сфері України (2-ге видання): Навчальний посібник (електронне видання) / Автори-укладачі С.П. Пасіка, О.О. Опанасенко та інші // За заг. ред. В.В. Балабіна. К. : ВІКНУ, 2016. 315 с.
4. Кохан Г.В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз : монографія. К. : НІСД, 2013. 232 с.

Полях Анатолій Михайлович,

професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Корупція є однією з важливих проблем, яка вимагає невідкладного розв'язання. В сучасних умовах корупція стала чинником, який реально загрожує національній безпеці нашої країни. Пустивши коріння в усі сфери функціонування держави, вона негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну та правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини.

Ситуація поширення корупції в Україні стала можливою у результаті послаблення боротьби з нею, а також в результаті окремих факторів, а саме:

- враження корупцією органів державної влади та правоохоронних органів, уповноважених на здійснення антикорупційних заходів;
- зміцнення в суспільстві стереотипів толерантності стосовно корупційних проявів та поєднання у масовій свідомості визнання суспільної шкоди корупції та готовності обирати корупційні шляхи розв'язання проблем;
- слабкість інститутів громадянського суспільства, неурядових організацій, засобів масової інформації, здебільшого залежних від власників та осіб, що здійснюють їх фінансову підтримку, політичної цензури, що викликає уникнення об'єктивного висвітлення цих проблем;
- відсутність підтримки громадянських ініціатив, що викликає зневіру, суспільну апатію більшості населення, найбільш негативним наслідком чого є нездатність громадян бути активними учасниками антикорупційних дій.

Тому створення дієвої системи запобігання корупції, розробки та впровадження комплексу організаційно – правових заходів протидії